

נאום המדבר להעמיד האמת על מכונו⁹.

והנה מחותני הגאון כפתח דבריו כתב האי פסקא שהגט בטל מטעם אין שליח לד"ע בשם המשנה למלך. והנה יגעתי ולא מצאתי דבר זה במשנה למלך ואני הוא שהמציאתי סברה זו, וכוונת מחותני בזה כאלו אין צרכי להמציא דבר זה מעצמי ונמלצשתי בטליתו של המשנה למלך. ואני אומר לא מחוכמתא יתירא דאית בי רק מן השמים האירו עיני להציל מאיסור אשת איש. אבל מחותני הראה גם בזה כמה גברה אצלו אהבת הניצוח להתכבד בקלון וכו' יותר מבקשת התכלית, שהרי בקשת התכלית שלו לסתור סברה זו ויותר טוב היה לו לאומרה בשמי, משא"כ עתה שחלה באילן גדול המשנה למלך לא יתקבלו דבריו כלל¹⁰. וה' יצרך את עמו בשלום ואני לשלום כי אדבר רק לבקשת התכלית ולא יותר.

דברי אלה יוס ה' ח' כסליו תקכ"ו לפ"ק.

רשאי אף להניחה עגונה ולילך לארץ ישראל אינו רשאי, ונמצא שקרוב הדבר ששצוה זו אינה נריכה היתר חכם וצטילה היא מאליה, עכ"ל הר"ן. הרי שמחמת החרם שלא לגרש בעל כרחיה נדחה שצוה דאורייתא¹¹. וגם מצאנו בדבריו שהוא איסור תורה, שהרי כתב בזה הלשון, שהרי אפילו איסור דרבנן וכו', ומאי אפילו הרי בחרם הקהללות איירי, וה"ל למימר שהרי איסור רבנן דוחה וכו', אלא ודאי הכי קאמר שהרי אפילו איסור ממש דרבנן דוחה וכו', וקל וחומר החרם שאף שהקהלות תקנו חרם זה מ"מ כיון שכבר עשהו וגזרו חרם הרי החרם דאורייתא ממש¹². וא"כ הדבר פשוט שהשליחות בטל, אם השצוה דוחה, קל וחומר שדוחה השליחות ואין כאן שליחות דבעל ואין כאן גט¹³. וממילא עובר בכל יום גם על חרם דשמי נשים¹⁴. ומעתה הנה יא פלוני הזה חרגמ"ה חומרו על ראשו אונן מימינו ומחוסר כפורים משמאלו, ולא יאזה ה' סלות לו עד יגרש אשתו השניה שנשא בעצירה וישב לאשתו הראשונה, או ירצה אשתו הראשונה שתקבל גט צרזון ואז יוכל לשאול סליחה ומחילה על העבר.

סימן עח

תשובת הגאון רבי צבי הירש בענין הנ"ל

הנידון אשר נשאל עליו וכל נדדי חלקי הסותר הנופלים בשאלתו. אך צדדון אשר בא בשאלה הקודמת מצלי פנות אחרות אחוה דעי הקלושה, צענות חלושה, וכדרך התלמיד הדן לפני רבותיו, אשר מניע ספיקותיו, והרב המורה יורני דרך ישרה, ודברי התלמיד לא יזינת, ודעת התלמיד הנבוכה צעמקי ים התלמוד ינית, ומאת העוזר האמתי עזר אשאלה, ואם כי אין בלשוני מלה, הוא יורני, צעת הגיוני, ויפתח פי ויציר החכמה צעת הטיפי, ואען ואומר, צעזר עלי גומר.

גרסינן במס' צ"מ דף י' ע"ב. ומי איכא למאן דאמר חצר משום שליחות אחרצאי, א"כ מצינו שליח לדבר עבירה וקיי"ל דאין שליח לד"ע, אמר רבינא כי אמרינן אין שליח לד"ע היכא דשליח צר חיוצא הוא, אבל היכא דשליח לאו צר חיוצא הוא מיחייב שולחו. פירש"י, משום דאי צר חיוצא הוא יכול לומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. אלא מעתה האומר לאשה לא וגנוב לי חייב כו', אשה נמי לבי מגרשה משלמה. רב סמא אמר היכא אמרינן אין שליח לד"ע היכא דאי צעי עבד אי צעי לא עבד, לאפוקי חצר דבעל כרחיה מופיז בה, מאי צינייהו, איכא צינייהו אמר לאשה אקפי לן קטן, אי נמי כהן שאמר לישראל לא וקדש לי אשה גרושה, דבר חיוצא לא הוי ואי צעי לא עבד, לרבינא חייב

ואלה דברי המאה"ג המפורסם מוהר"ר צבי הירש אבדק"ק טישוויץ שהוא לע"ע אב"ד דק"ק בראד.

ראובן שגירש את אשתו בלי רכונה ע"י שליח ועבר על חרם רבינו גרסום מאור הגולה שגזר בכח חרם הגדול אשר ככה לא יעשה בקרב עמנו, והאיש הזה לא טוב עשה בחוק עמיו, האם אשתו מגורשת בגט זה, ואם יש חילוק בין אם השליח ידע שאסור לעשות או לא ידע. ולבאר פרט דין זה מתוך דברי הגמרא.

תשובה

בנדון כזה נשאל כבוד מורנו ורבינו ר"ג ור"מ הרב הגאון מוהר"ר יחזקאל הלוי י"ץ אב"ד ור"מ דק"ק פראג יע"א, אך גוף נדון השאלה לא ידעתי היאך היתה, ואשר יא מפה קדוש הגאון הנ"ל ג"כ לא ראיתי, אך שמך דבר ממנו נשמע והדברים הם ערבים לאחזן שומעת. וכל איש אשר נתן לו ה' לב לדעת, ערבים לאחזן מחליל ותופת, וימתקו לפיו מדבש ונופת, ואלי דבר יגונב כשמעי דבר חדש היוצא ללמד דעת ובינה, אמרתי אסורה נא ואראה מראות יחזקאל כי נורא הוא. וצנידון אשר נשאל מורי לא אדבר דבר, כי מי יא ומי יצא אחר אשר כבר עשוהו, וצפרט כי לא ידעתי

9. עיין מהדור"ת סי' צ' ד"ה ומתחלה.

10. בשו"ת זכרון יוסף אה"ע סי' ט"ו, ובשו"ת גבעת פנחס סימן כ"ט, גם השיבו על עובדא זו. הבאנום בראש ההערות לסימו זה בספח א' ג'.

8. וכ"כ לעיל סוס"י ע"ה ד"ה ואם שייך, ולהלן סוס"י פ"ד, אך במהדור"ת יו"ד סי' ה', וריש סי' קמ"ו, ובאה"ע סי' ח' ד"ה ועתה, העלה דהחרם אינו דאורייתא ממש, ע"ש.

משלחו ולרצ קמא פטור. וכתבו התוס' [ד"ה דאמר], הא דנקט שאמר לישראל אל כל כהן מקרי צר חיוצא הואיל אם מקדשה לעצמו עובר, ואף דבישראל נמי איכא לפני עור, משום הכי לא מקרי צר חיוצא. ובדיבור שאמר זה כתבו התוס' דאף דאינו לוקה כי אם בצעל, נפקא מינה אי קדושין חלין דאם אין שלד"ע השליחות בטל ואינה מקודשת, עכ"ל הגמרא ותוס' הנזכרות לזה. ומזה למד הגאון מוהר"ר יחזקאל סג"ל הנ"ל צנזון ידיה לעורר דהגט פסול אחרי שנעשה ע"י שליח, ולדברי מהר"ט אף צמילי דרצנן נמי אין שליח לד"ע כאשר האריך בזה המשנה למלך פ"צ מה' רוצח ושמירת נפש [הל' צ']. ולפי זה גם צנזון ידיה אחרי שהיה עבירה בדבר השליחות בטל דלכאלי עלמא אין שליח לד"ע כהאי גוונא, דהרי לדעת התוס' מקרי צר חיוצא דאם מקדשה לעצמו חייב, וכמו כן כאן אם הוא היה מגרש ע"כ היה עובר החרם, ופשיטא דכאן נמי אי צעי עבד ואי צעי כו', ולכן יש לחוש שהשליחות בטל דלכאלי עלמא אין שליח לד"ע וצריכה גט אחר, עכ"ד פת"ח דברי הגאון הנ"ל כפי אשר שמעתי אומרים לנפשי. ולפ"ז נידון הצא בשאלה היא פשיטא ג"כ מטעם זה. אך כבר גליתי את און הקורא כי לא ידעתי היטב הנדון שנשאל הגאון הנ"ל, ובדאי צנזון ידיה היה עוד הרבה טעמים וראיות אשר לא ידעתי מהם, אך נדון דידן שזכרנו שאין החשש רק משום שליחות, אלדד כפי קולר צינתי דאולי צבי האי מלתא לא יורה הגאון הנ"ל לאיסור, ואולי יש להקל כפי אשר אכתוב בסמוך בס"ד. אך איני כותב ח"ו דרך פסק הלכה רק כדרך התלמידים הנושאים גוונתים בדברי רבותיהם, ולגדולי הדור משפט הצחירה הם יבחרו ולא אני. וטרם נצא למתכונת הדברים נציע הפשט היטב בדברי התוס' הנ"ל, ואחר זה אכתוב כאשר יורוני מן השמים.

אח"כ 1234567 אוצר החכמה

א. הגה כל משכיל ישתומם להצין דברי התוספות ז"ל דכתבו דכהן מקרי צר חיוצא. הא רש"י ז"ל פירש הטעם דהיכא דשליח צר חיוצא לא מיחייב שולחו משום דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ומי יתן ואדע מאי חילוק בין האומר לכהן לא וקדש לי כו' או אם אמר לישראל דמ"מ כיון שהשליח אינו עושה איסור בקידושין אלו איזה דברי הרב היה לו לשמוע, ואי משום לפני עור גם ישראל צריך לשמוע זה. וכבר דחו התוס' זו הסברה דמשום לפני עור לא מקרי צר חיוצא, א"כ מה צרך שכהן היה עובר אם היה מקדשה לעצמו השתא מיהת לא עבר דברי הרב. וגם הא גופיה צריך עיונה, דאף ישראל היה להיות שומע דברי הרב ולא לעצור על לפני עור. אולם צינתי צפ' האיש מקדש [קידושין] דף מ"צ ע"ג דקאמר הש"ס טעם דאין שלד"ע משום דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. ופריך ליה

ממעילה דיש שלד"ע, ומשני דהוי מעילה ושלחת יד שני כתובים הצאים כאחד, ופריך הניחא לנ"ה אלל לנ"ש מאי איכא למימר דלדידיה שליחת יד לאו להכי הוא דאמא, ומשני דהוי מעילה וטעמה ומכירה שני כתובים, ופריך הניחא למ"ד אין מלמדין אלל למ"ד מלמדין מאי איכא למימר, ומשני גלי רחמנא צשחטי חוץ חרי זימני הוא ולא שולחו, חדא לגופיה וחדא לעלמא. ופריך למ"ד אין מלמדין הוא מאי דריש, פירש רש"י [מ"ג ע"א ד"ה ולמ"ד], דכיון דאין מלמדין מסבירא ידעין דאין שליח לד"ע דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ומשני דאינטריך לדרשא אחריתא ומ"ד אין מלמדין לא דריש הוא ההוא ומ"ד מלמדין דריש, עכ"ל הש"ס. וכתב הריטב"א שם [מ"צ ע"ג ד"ה שאנין], דאע"ג דקאמר טעמא דאין שלד"ע משום דדברי הרב כו', מ"מ הוי נמי דינא דאורייתא דאין שלד"ע צלאו הך סברה, והוכיח זה מסוגיא דב"מ שזכרנו דקאמר למ"ד אי צעי עבד אין שליח אע"ג דלא שייך דברי מי שומעין, על כרחך דהוי דינא דאורייתא ולהכי אף שוגג נמי אין שלד"ע דאף דליכא שם דברי מי שומעין, ולצסוף נידד דבשוגג נמי י"ל דברי מי שומעין, דהוי שליחות בטעות דאילו הוה ידע מהעבירה לא הוה שליח עכ"ד. ווא"ל להעתיק לשון הריטב"א המעיין ידרשנה צלשונו ממנו. ולפ"ז י"ל דתוס' נחלקו על רש"י דמפרש טעמא דצר חיוצא הוא משום הסברה דדברי מי שומעין, רק ס"ל דדינא דאורייתא הוא, ולהכי ס"ל חילוק בין כהן לישראל, דדינא דאורייתא הוא אם שניהם מוזהרים אין צוה דין שליחות, ואף היכא דאין השליח עושה איסור רק אם מוזהר בדבר, ואין זה ענין לסברה דברי מי שומעין. ואף שהריטב"א צמס' צ"מ [י' ע"ג ד"ה אמר] נחלק על התוס' ודעתו דאף כהן יכול להיות שליח לקדש גרושה לכהן, היינו אף דדינא דאורייתא שאין שליח לד"ע, דעתו דדינא דאורייתא אינו רק אם הוא צר חיוצא ממש צדבר זה שאסור לו לעשות דבר זה שהוא עושה, ובצביל שאם היה עושה לעצמו היה אסור אינו צר חיוצא אף לדינא דאורייתא, ולתוס' מקרי צר חיוצא מדינא דאורייתא הואיל ומוזהר לעצמו, אלל צוה יודו התוספות אילו הטעם דאין שלד"ע משום דברי מי שומעין, אף כהן שקידש גרושה עובר כהן חצירו יש שליח דלא שייך דברי מי שומעין, ואי משום לפני עור יתבאר צסמוך אות ט' צס"ד. והדבר נכון צטעמו, דאי מדינא דאורייתא אין שליח לד"ע מקראי ילפינן, וקיימא לן כרצנן ריש פ' המקצב [צ"מ] דף קט"ו [ע"א] דלא דרשינן טעמא דקראי להוציא דבר מכללו, ואין הטעם משום דברי מי שומעין שנחלק מחמת כך בין אם השליח עושה איסור או לאו, רק אנו למידין מן המקרא היכא ששניהם מוזהרים צדבר אין שליחות שייך צזהם ולא נאמר משום דברי מי שומעין. ואי קשיא למ"ד משום דאי צעי

כאחד אין מלמדין ולא יליף משחטין חוץ דאין שלד"ע, וכח
 רש"י ז"ל אליציה במסכת קדושין דף מ"ג ע"א הנעמי לשונו
 אות א', דלמאן דס"ל אין מלמדין יליף מסבא דאין שלד"ע
 דדברי הרב שומעין, ואליציה כתבו התוס' כל מה שזכרנו
 במס' ב"ק [ע"ט ע"א ד"ה נתנו] דרק מסבא ידעין דאין
 שלד"ע ויש חילוק בין אס הוא שוגג למזיד, לכן כתבו התוס'
 למ"ד משום בר חיונא היינו משום דברי מי שומעין, דלמ"ד
 אין מלמדין ליכא קרא דעל כרחק הוא ההוא לא דריש להכי
 יש חילוק בין שוגג למזיד, ואף מאן דיהיב טעמא משום דאי
 בעי עבד נמי מסבא דנפשיה קאמר לחלק בהכי כמ"ס
 התוס' ז"ל שם, והמשנה למלך זהל' מלוה ולוה פ"ה הלכה
 י"ד [סוד"ה שלא] צ"ח יוסר, דעיקר הטעם הוא נותן זה
 שלא היה נגמר האיסור בדיבור דהרי אי בעי לא עבד וצודאי
 לא יעשה שליח האיסור, וכן משמע מתוך דברי הרשב"א
 בתשו' סוף סימן (תקע"ה) [תקע"א] דכתב טעמא דדברי
 הרב וכו' ולטעמא דרב סמא דאי בעי וכו', משמע בהדיא
 חוץ דבריו דמפרש רב סמא נמי טעמא דנפשיה ויהיב טעמא
 אחרינא ואינו מטעם דדברי מי שומעין, וזה אף למ"ד
 שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין. ואף דמדברי הריטב"א
 שזכרתי אות א' מוכח דמאן דקאמר הטעם משום דאי בעי
 לא עבד הוא דינא דאורייתא, יתבאר בסמוך בס"ד אות י'
 דרבינו ס"ל על כרחק דמכא סבא נמי קאמר הך מלתא דאי
 בעי לא עבד, מה שאין כן למאן דס"ל שני כתובים מלמדין
 ויליף משחטין חוץ דאין שלד"ע אז לא דרשין טעמא דקרא,
 וא"כ אין הטעם משום דברי מי שומעין, ולהכי כתבו התוס'
 ז"ל כאן [ב"מ י' ע"ב ד"ה דאמר] דלא בעי למימר הנפקא
 מינה כהן שקידש וכו', דבעי למימר נפקא מינה אליצא דכולי
 עלמא, ולמאן דיליף מקרא ולא מסבא י"ל דאף לטעמא דבר
 חיונא מ"מ כהן מזהר בכך ואינו יכול להיות השליח כמו
 שכתבתי לעיל אות א' בס"ד, דאי ילפינן מקרא יש חילוק בין
 כהן לישראל, אבל במס' ב"ק כתבו התוס' אי לא ילפינן מקרא
 רק מסבא, וזה ברור ודוק.

ד. ואל תשיבני א"כ מאי פריך הש"ס במס' קדושין [מ"ג
 ע"א] למ"ד אין מלמדין, הוא דשחטין חוץ מאי
 דריש, הא לדברי רש"י ז"ל אי אין מלמדין ידעין דאין שליח
 לד"ע מסבא דדברי מי שומעין, א"כ כהן שקידש גרושה
 מקודשת דלא שייך טעמא דדברי מי שומעין, וקרא אינטריך
 דכיון דיליף מקרא אף בבהאי גוונא אינה מקודשת, דהשתא
 לאו מסבא אחינן עלה. ועוד דלמא אינטריך קרא משום
 שוגג, דאי הוי יליף מסבא בשוגג יש שליח ומקרא אין שליח.
 הא לא קשיא מידי, דמ"מ קשה קרא דשחטין חוץ למאי
 אחא, דהא תרי ההוא כתיבי חדא לגופיה וחדא לעלמא, והך
 דלגופיה לא אינטריך דהא אף מזד הסבא נמי השליח לא
 יתחייב דדברי מי שומעין, וקרא מיירי במזיד דכתיב גבי כרת

עבד, היכי יהיב טעמא לדינא דאורייתא הא אן לא דרשין
 טעמא דקרא. [י"ל] דהא דלא דרשין היינו שאינו רוצה
 להוציא הדבר מכלל, כיון שצחורה בא סתם לא תחזול בגד
 אלמנה [דברים כ"ד י"ז] לא נוציא משום טעמא דידן עשירה,
 וכ"כ רש"י במס' יבמות פ' כיצד דף כ"ג ע"א [ד"ה לר"ש].
 אבל כאן אדרבה הוא מוסק בטעמא דדיה אף היכא דשליח
 לאו בר חיונא, ואף דמוציא בטעמיה חזר, אף זה אינו יוצא
 מן הכלל, דהרי אף למאן דס"ל דהוי דינא דאורייתא נמי
 מוציא חזר, דכל שאין השליח מזהר כלל ודאי לא דברה
 התורה, א"כ רב סמא היה חש נמי לטעמא דאי בעי עבד
 ואינו מוציא מכלל האומר לישראל לא וקדש, וחזר ממילא אינו
 בכלל המקרא ועיין אות י"ב עוד מזה בס"ד. עכ"פ דברי
 תוס' הם נכונים אס נפרש בכוונתם דמאן דמחלק בין היכא
 דשליח בר חיונא הוי דינא דאורייתא, ולא משום סברת דברי
 מי שומעין, ונחלקו בזה על דברי רש"י.

ב. אך ע"פ זה יש להקשות טובא. חדא דהרי תוס' ז"ל
 גופייהו כתבו בצ"ק דף ע"ט ע"א ד"ה נתנו
 לבכורות, דטעמא דבר חיונא היינו משום דברי מי שומעין
 כפירש"י ז"ל, א"כ מי יתן ואלע מה חילוק יש אס הכהן הוא
 השליח או הישראל. והיותר מתמיה בעיני דמוספות כתבו שם
 אס השליח שוגג יש שליח לדבר עברה משום דלא שייך דברי מי
 שומעין, [וזה] לא יתכן רק אס הטעם הוא משום דברי מי
 שומעין, מה שאין כן אי מדינא דאורייתא הוא אין חילוק בין
 שוגג למזיד, דמ"מ הדין הוא בעברה אין שייכות שליח כמו
 שכתב הריטב"א [קידושין מ"ב ע"ב] בריש דבריו, דאי דינא
 דאורייתא הוא אין שום חילוק בין מזיד לשוגג, וע"ז אין שום
 סבא שיחלקו התוס' עליו, אף שנחלקו עליו במה שכתב בסוף
 דבריו דאף טעמא דדברי מי שומעין שייך בשוגג דהוי שליחות
 בטעות, התוס' כתבו בהדיא דבשוגג לא שייך דברי מי שומעין.
 אבל מה שכתב בראש דבריו אי דינא דאורייתא הוא אין לחלק
 בין שוגג למזיד, ודאי לא יחלקו התוס' בזה, דמהיכא תיתי נחלק
 כיון שלא נדע שום סבא אחאי במזיד אין שליח לד"ע מאין לנו
 לחלק בין שוגג למזיד. וכמו כן קשה למ"ד דהטעם הוא משום
 דאי בעי עבד, והתוס' כתבו שם במרוצה ובסוגיין [ב"מ י' ע"ב
 ד"ה אין] דלדידיה שוגג הוי כמו על כרחו, ואי לטעמא דבר
 חיונא הוי דינא דאורייתא ואין חילוק בין שוגג למזיד, א"כ היה
 לו לומר איכא צינייהו שוגג, למאן דקאמר משום בר חיונא
 איכא, ולמאן דס"ל משום אי בעי עבד בשוגג יש שליח. ועוד
 קשה למ"ד משום דאי בעי עבד, הא אן לא דרשין טעמא
 דקרא ואחאי יהיב הוא הטעם משום דאי בעי עבד וממעט
 שוגג, וא"כ לא נוכל לפרש דברי התוס' דהוי דינא דאורייתא
 אין שליח, ודברי התוס' ז"ל קשים להבין בכל אופנים.

ג. וכדי להבין דברי התוס' ז"ל על צורין נחלק ונאמר
 דעת התוס' היא כך, למ"ד שני כתובים הבאים

אך ראיתי להש"ך ח"מ סי' שמ"ח [סוס"ק ו'] דכתב מסבא דנפשיה, די"ל דמאן דס"ל שני כתובים אין מלמדין הו' גזרת הכתוב ולא מטעם דברי מי שומעין. אך כבר ביארנו דרש"י כתב בהיפך דבריו, ואף דעת התוס' מוכח דלא כוותיה מכת הקושיות שהקשיתי על התוס' אות א' וז', וכתבתי הסבא לתוס' כמ"ש, וגם עין כל הרואה ישפוט בנדק כי הש"ך לא כתב רק דרך דחיה בעלמא ולסניף בעלמא, ולענ"ד נראה דאי אפשר לומר כן.

הך ההוא, ובמזיד לא אינטריך קרא דלגופיה, וכיון דלכולי עלמא לא אינטריכו תרי ההוא לדרשא אחריתי רק לענין שלד"ע, ילפינן מתרי הוא ההוא, א"כ כיון דלגופיה לא נריך דאין שלד"ע ע"כ תו לא דריש הוא ההוא, א"כ אף לעלמא נמי לא ילפינן מיניה כיון דליכא למוד ע"ז, דממה נפשך אם נדרש הוא ההוא, למה לי הך דכתב לגופיה, ואי לא דרשינן אף לעלמא לא ידעינן, להכי נריך לומר למ"ד אין מלמדין הוא לא דריש ויליף מסבא דאין שלד"ע, ולמ"ד מלמדין יליף מקרא, ודוק.

[אוצר החכמה]

ה. אולם עיינתי במס' קדושין דף ל"ה ע"א, דרש"י ז"ל כתב שם למאי דמשני מאן שמעת ליה דאמר חפילין מנות עשה שאין הזמן גרמא ר' מאיר, ה"נ ס"ל שני כתובים הצאים כאחד אין מלמדין, וכתב רש"י ז"ל [ד"ה ומשני] ולדידיה ידעינן דמנות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות מזנין אב מראיה. והתוספות ישנים נחלקו עליו בזה דלמ"ד שני כתובים הצאים כאחד אין מלמדין אין לורך למילף מזנין אב, דמשני כתובים גופייהו מוכח דהוי כמו מיעוטא, מדכתיב בהני דחייבין מכלל בעלמא פטורין דאיפכא ילפינן משני כתובים. ולדעת מהרש"א ז"ל אף תוס' שלפנינו [ד"ה אלא] סוברים כך אף שדחוק בלשונם. מ"מ למדין אנו שהדבר במחלוקת שניה, אם הו' שני כתובים אם מלמדין ההיפך מהשני כתובים או דאין מלמדין כלל. והנה מה שכתבתי באות ג' וד' דרש"י כתב למ"ד אין מלמדין ידעינן דאין שלד"ע מסבא דדברי הרב ודברי וכו', היינו לשיטת רש"י דאף דאיכא שני כתובים מ"מ לא ידענו היפוך בלא לימוד אחר, להכי על כרחך הכא דידע דאין שלד"ע משני כתובים היינו מסבא ולא דינא דאורייתא הוא. אבל לשיטת החולקים על רש"י דמב' כתובים גופייהו נוכל ללמוד, א"כ גם כאן דינא דאורייתא הוא אף למ"ד אין מלמדין דאין שלד"ע ולא מטעמא דדברי מי שומעין. איברא לבתר דדייקין בזה, אף אם נלמד משני כתובים נמי אית לן למימר דהוא מטעמא דדברי מי שומעין, דהרי מאן דלא דריש טעמא דקרא היינו משום דאין מוציאין הדבר מכללו כיון שהתורה סתמה כמו שכתבתי באות א' בשם רש"י ז"ל. מה שאין כאן אם הדבר נלמד משני כתובים, היינו מדחזינן דלא גמר חד מחצריה משמיענו דלא נגמור בעלמא, אין אנו מוציאין הכתוב מסתמיה אם נאמר דמשמיענו היכא דאיכא טעמא לדברי מי שומעין אין שלד"ע, כיון שלא הזכר בפירוש בפסוק דאין שלד"ע, רק אדרבה בשני מקומות משמיענו אף היכא דשייך לומר דברי מי שומעין אפילו הכי יש שליח, וי"ל כהאי גוונא מיעט דבעלמא לא נילף היכא דאיכא הך סבא דדברי מי שומעין. א"כ גם לשיטת התוספות אי ילפינן משני כתובים, לאו מקרא ילפינן בלא טעמא, דאף דמקרא ילפינן אמרינן דהיינו מטעם זה, אבל אי ילפינן משחטאי חוץ דכתיב הוא יתירא לגלוי דבעלמא אין שלד"ע, לא דרשינן טעמא דקרא ואין אנו מחלקים בשום דבר עבור הטעם. וזה צרור.

ו. אולם שלא לדחות דברי רבינו צעל הש"ך צקנה אף מה ¹²³⁴⁵⁶⁷שהוא כותב דרך דיחוי בעלמא, עלינו מוטל לעיין במאי דאפשר אולי נעמיד דבריו. עיינתי בזה וראיתי כי לענ"ד על כרחך מוכרח כדברי, דאף לדעת תוס' אם למדין משני כתובים איפכא אין זה רק מטעם דברי מי שומעין. דאם לא כן קשה מנא לן לדחות מלבנו דבכל התורה כולה יש שליח, רק לדבר עבירה אין שליח משום דאיכא שני כתובים הצאים כאחד. אמאי לא נימא דהנהו קראי, וקראי דמפקינן מנייהו שליחות, הוי תלמא או ארבעה כתובים ואין מלמדין שום שליחות ממנו, ונהוי קרא דגירושין ופסח וקרא דמעילה וטבחה ארבעה כתובים, ומנין לדחות מלבנו דבכל התורה יש שליח רק לדבר עבירה אין שליח, הדבר תמוה מאד ¹². לכן על כרחך כפירש"י ז"ל דדבר עבירה איכא סבא דאין שליח דדברי מי שומעין, ונגד סבא זו ליכא רק שני כתובים, ואמרינן דגלתה לנו התורה דכהאי גוונא לא נילף היכא דשייך טעמא דברי מי שומעין, אבל היכא דלאו היינו טעמא איכא, הדרינן לכלל דיש שליח כמו אם לא היו כתובים הנהו שני כתובים רק קראי דשליחות, מ"מ דבר עבירה אין שליחות משום דדברי מי שומעין. א"כ אף אם גלתה לנו תורה דבר עבירה בשני מקומות דיש שליח, בשאר דוכתי אין למדין והדרינן לכלל, או מינייהו ילפינן לכל דוכתי, אבל הוא נמי רק מטעם דדברי מי שומעין. אבל אם נניח כסברת הש"ך דהיא גזירת הכתוב אף היכא דליכא האי טעמא דדברי מי שומעין, מנין לנו לומר שהתורה הוציא מן כלל שליחות דבר עבירה, דלמא הוי תלמא וארבעה כתובים עם אינך קראי דשליחות, מי הגיד לנו דגזירת הכתוב הוא דוקא היכא דהוי עבירה, ע"כ הדבר צרור משום הטעם דדברי מי שומעין א"כ אינו גזירת הכתוב רק טעמא איכא למלמא, ולמאן דיליף משחטאי חוץ ניחא דכתב רחמנא אין שליח וקרא כתיב בעבירה, שפיר אמרינן דהוא גזירת הכתוב בעבירה דוקא, אבל אם נילף משני כתובים, מנין לנו לנרף להדדי רק הך שני כתובים דעבירה, ננרף אף אינך קראי בהדיא ונילף בעלמא אין שליח, ע"כ דבר עבירה שאני ויהינן טעמא למלמא, להכי לא שייך בהדיא הך קראי דשליחות דעלמא וזה צרור. ותמהני טובא לסברת הש"ך מנין לנו שליחות, דלמא אין שום חילוק בין אם הוא עבירה או לאו ומאין לנו מסבא דנפשן לחלק בזה, על כרחך דיש סבא בזה משום דדברי מי

בזמ' פסחים דף כ"ו ע"א, גבי אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו, ומסיק התם דהוי עגלה ערופה ותרומת הדשן שני כתובים, ופריך למ"ד מלמד אין מאי איכא למימר, ומשני תרי מיעוטי כתיבי. ולא פריך למ"ד אין מלמד אין מיעוטי למה לי כדפריך הכא למ"ד אין מלמד אין הוא למה לי בשחוטאי חוץ, על כרחך דמחמת דאין מלמד אין לא גמרינן בעלמא היפך, רק הכא פריך דמסבא נדע דאין שלד"ע. וזה מה שרצינו לצאר ודוק.

ח. ואחר אשר צרנו והוכחנו כדעת רש"י ז"ל, וצרנו דעת הרי"ף ז"ל כדעת רש"י, וגם התוס' על כרחך מודים לזה, ינא לנו דלמאן דלא דריש הוא ההוא נלמד מסבא דאין שלד"ע, וכיון שנלמד מסבא יש לחלק בין שוגג למזיד, וגם אין חילוק בין כהן לישראל דאף שכהן מוזהר לעצמו מ"מ הוי שליח דלא שייך גביה דברי מי שומעין. ולמאן דדריש הוא ההוא הוי דינא דאורייתא, שפיר י"ל כשיטת התוס' דהוי בר חיובא ואין שליח, וגם אין לחלק בין שוגג למזיד. א"כ נחזי אן להלכה היאך נפסק, דמאי דנקט הש"ס [ב"מ י' ע"ב] איכא צנייהו ישראל ולא נקט כהן אין ראיה, דקאמר נפקא מיניה אליבא דכולי עלמא ולא ניחא ליה לעייל בפלוגמא. אך הנה הרי"ף ז"ל פסק כמ"ד דילפינן מסבא דלא כתב רק הטעם דברי מי שומעין כמ"ס אות ו' בס"ד, וכן פירש"י ז"ל דדברי רבינא [ב"מ י' ע"ב] משום הסבא דברי מי שומעין כמ"ס אות א', וכן התוס' פרק מרובה [ב"ק] דף ע"ט [ע"א ד"ה נתנו], וכן הרשב"א בשו"ע סוף סי' (ת) תקע"א, וטעמייהו דע"כ לא ילפינן מקרא לזד משום דקיי"ל שני כתובים אין מלמד. עוד נראה הכא כיון דאין פסקינן בשליחת יד כביח הלל בח"מ סי' רנ"ב סעיף ה' דהשולח יד ע"י שלוחו חייב. א"כ איכא שלשה כתובים, שליחת יד ומעילה וטביחה ולכולי עלמא אין מלמד, ולא ילפינן משחוטאי חוץ דהרי קרא דלגופיה לא אינטריך כמו דקאמר בש"ס [קידושין מ"ג ע"א] למ"ד שני כתובים אין מלמד, הוא הדין לדין דהוי שלשה כתובים והוא ההוא לא דרשינן וילפינן דאין שלד"ע מסבא, וכהן שקידש אשה גרושה הוי שליח כיון דלא שייך לגביה דברי מי שומעין. א"כ לפ"ז השאלה דנדון דידן דהשליח גירש את אשתו על כרחיה, לא שייך לומר אין שלד"ע, כיון דכאן נמי לא שייך דברי מי שומעין כיון שאין השליח עושה איסור והוי שליח, וגם אף אם היה השליח עושה איסור, אם הוא לא ידע שיש איסור כמו שבא בשאלה, נמי לא שייך דברי מי שומעין כמו שכתבתי אות ב' בשם התוס' [ב"ק ע"ט ע"א ד"ה נתנו], ואף הריטב"א בקידושין [מ"ב ע"ב ד"ה שאני] כתב כך בראש דבריו דאי מסבא ילפינן לה יש חילוק בין שוגג למזיד, א"כ כהאי גוונא יש שליח. אך סוף דברי הריטב"א שם הם לנגד זה, דשם כתב אף לטעמא דדברי מי שומעין אין לחלק בין שוגג למזיד, אך נראה מדבריו דעיקר סמיכותו אי דינא דאורייתא הוא לא

שומעין, ואז ניחא דנגד סבא זו גלמה לנו תורה שני כתובים יש שליח, ואינטריך קרא לעלמא דיש שליח דמהנהו קראי לא מוכח בעלמא, דאדרבא הוו שני כתובים ואין מלמד ונשאר הסבא דברי מי שומעין, ובעלמא איכא דליכא הך סבא גלי לן קרא דנלמוד דיש שליח, ודוק. ויותר תמוה על הש"ך שלא הזכיר דבר מפירוש רש"י. עכ"פ מוכח בצירור דדעת רש"י ותוס' כמ"ס, ורבינו בעל הש"ך לא כתב רק לרווחא דמלתא, וידוע דרך הפוסקים דדרכם לכתוב לרווחא דמלתא אף שיש לפקפק על הדבר. ודעת הרי"ף ז"ל נמי נראה צרור כמ"ס וכדעת רש"י ז"ל, דהרי הוא כתב צפרק האיש מקדש [ט"ז ע"ב מדפי הרי"ף] הטעם דאין שלד"ע משום דדברי הרב וכו' ולא הביא שום לימוד על זה, לכאורה הוא דלא כמאן דילפינן או מב' כתובים דאין שליח או משחוטאי חוץ. ועוד דלפי דברי הש"ך איכא נמי נפקא מינה דדבר אי דינא דאורייתא הוא אף בשוגג הדין כך, ואי מסבא מחלקינן בין מזיד לשוגג ע"כ לומר דהרי"ף ז"ל פוסק כמאן דלא דריש ההוא, ויחבא בסמוך אות ח' בס"ד הטעם לדבר זה, א"כ לא ילפינן מקרא דאין שליח לד"ע, רק ממעילה וטביחה לא ילפינן משום דאין מלמד, א"כ הטעם דאין שליח לד"ע הוא מסבא דדברי מי שומעין ולא מקרא, ודוק.

ז. ולרווחא דמלתא עוד איכא ראיה כפירש"י ז"ל, אף איכא דאיכא שני כתובים לא גמרינן איפכא ^{ואינן תחבית} מנייהו רק צריך למוד לאיפכא, וכאן ידעין איפכא מסבא כמ"ס לעיל. דגרסינן בזמ' סנהדרין פרק גמיר דין דף מ"ה ע"ב דרונא וגואל הדם הוו שני כתובים הבאים כאחד דלא צעין קרא כדכתיב, ולמ"ד מלמד כתבו התוס' שם [ד"ה משום], דאיכא נמי עיר הנדחת ושאר הנסקלין דדרשינן נמי דלא צעין קרא כדכתיב א"כ לכולי עלמא אין מלמד. וקשה דמייתי שם תנאי דס"ל לא צעין קרא כדכתיב, אף דאיכא קראי טובא והוי ג' וד' כתובים דלא צעין כדכתיב, ונגמור בעלמא דצעין קראי כדכתיב, והנהו דרשות דבעיר הנדחת ורונא כולי עלמא סבירא להו ע"כ כדמוכח פ' אלו מציאות [ב"מ] דף ל"א ע"ב, וכן כתבו התוס' שם ד"ה דברה תורה, וכל שכן דקשה לרבי שמעון דסבירא ליה לא צעין קרא כדכתיב דס"ל נותנו על שמאלו ויונא, וכ"כ רש"י שם [בסנהדרין] בהדיא [ד"ה ר"א], ותוס' שם באלו מציאות כתבו דר"ש איח ליה הנהו דרשות דדריש שם ומינייהו הוי עיר הנדחת ורונא, א"כ לר"ש הוי תלתא כתובים בהדי גואל הדם ואין למדין, ואמאי ס"ל לר"ש בעלמא לא צעין קרא כדכתיב, ולא יליף משלשה כתובים דלא צעין קרא כדכתיב מכלל דבעלמא צעין קרא כדכתיב, אלא על כרחך לומר כפירש"י דאף דאין למדין מ"מ י"ל נמי דלא צעין, א"כ הכא נמי אף אם אין מלמד מ"מ י"ל דיש שליח לד"ע אי לאו משום סבא, ודוה. ועוד ראיה מלחמי לזה

מחלקין ומסבב מחלקין, אבל עכ"פ אם אין השליח עושה שום איסור כמו נדון דידן, אף הריטב"א מודה אף במזיד יש שליח, וכלאו הכי להריטב"א ב"מ י' ע"ב ד"ה אמרן אף אי מקראי ילפינן כהן לאו בר חיובא הוא כמ"ס אות א'. אך אף לדברי החוס' דמקרי בר חיובא והוא מזיד, מ"מ אי ילפינן מסבב לא מיתשב בר חיובא דלא שייך דברי מי שומעין, ובדאי לכולי עלמא יש שליח בכהאי גוונא והגט כשר. וכן נמי מוכח דעת הריטב"א קדושין הנ"ל דאי ילפינן משני כחוצים אינו גזירת הכתוב רק סבבא בעלמא, דאי לא תאמר הכי מאי צריך שם ראייה דדינא דאורייתא הוא אין שלד"ע, הא ש"ס ערוך הוא [קידושין מ"ג ע"א] מר יליף משחטוי חוץ ומר יליף משני כחוצים, ואין לא דרשין טעמא דקרא מנין לנו לומר הטעם משום דברי מי שומעין, אלא על כרחך לא דרשין הוא ההוא ומצרכין טעם בדבר דבעלמא אין שלד"ע, והוכיח דטעמא לא הוי רק משום דדברי מי שומעין לחוד, רק איכא עוד טעם בדבר והיינו די"ל משום דאי צעי עבד, דהוא טעם אחר לצד טעמא דדברי מי שומעין כדמוכח מתוס' מרובה [ב"ק שם] ומהרש"א בתשובה הנ"ל, א"כ עכ"פ הדין נכון למאן דאמר הטעם משום בר חיובא הוא וקראי לית לנו, על כרחך צעין שהוא יעבור העצירה ושייך דברי מי שומעין, רק אי דינא דאורייתא הוא מקרא י"ל דאף אם מוזהר הוי בר חיובא, אבל לדין לא הוי בר חיובא רק אם השליח עובר בזממא על האיסורים. ועוד מלאכי און לי מדברי רש"י ב"ק דף נ"א [ע"א ד"ה אין], כתב בזהדיא טעמא דאין שליח לד"ע משום סבבא דדברי מי שומעין, והיינו כמ"ס דלמסקנא מקרא לא ילפינן רק מסבבא וק"ל.

1234567 n"חN

ט. אך עדיין צריכין אנו לבאר דפסק רש"י ז"ל בתשובה הובא בש"ע יו"ד סי' ק"ס [סעיף ט"ז בהגה], דשרי ללוות צרצית ע"י שליח משום דאין שלד"ע, ולפי דברינו לא שייך אין שלד"ע דהרי אין השליח עושה איסור בזה ולא שייך דברי מי שומעין. והמשנה למלך פ"ה מהל' מלוה ולוה [ריש הל' י"ד] כתב דהיינו כסברת החוס' דכהן מקרי בר חיובא כו', הוא הדין זה אם לזה לעצמו היה איסור. אך לפי מ"ס כיון דלא שייך דברי מי שומעין יש שליח אף אם היה איסור לעצמו, ה"נ להוי שליח. וכל שכן דקשה לרש"י דס"ל בזהדיא הטעם משום דדברי מי שומעין. אך נראה לפענ"ד דהפסע הוא ברור בדברי רש"י ז"ל דכהאי גוונא ודאי אין שליח, דהנה כבר העירותי אות א' דתמוה אמאי לא נימא בזממא משום איסור לפני עור דהיה לו לשמוע דברי הרב, ואף שהתוס' [ב"מ י' ע"ב ד"ה דאמרן] כתבו דמשום זה לא מקרי בר חיובא, סגרו עלינו הדרך ולא ביארנו למה, מ"מ הרי עושה איסור ואיכא עכ"פ סבבא דדברי מי שומעין, אף אי ילפינן מקרא פשיטא דהך סבבא נמי איכא, רק מקראי ילפינן אף היכא דליכא הך סבבא, עכ"פ הסבבא דדברי מי שומעין

ודאי קיימא. ונראה לפענ"ד הפסע בדברי החוס' הוא כן, בדודאי על סברת לפני עור לא שייך דברי מי שומעין, דבשלמא אם בדבר שנשאלה עושה איסור, אמרינן דלאו כל כמיניה להיות שליח לזה בדבר האסור לו לעשות, דהרי אי יש שלד"ע המשלח חייב ושלח פטור משום דעבד בשליחות משלחו, ולהכי קאמר הגמרא דמ"מ אין השליח נפטר דלא היה לו להיות שומע דברי התלמיד, וכיון דשליח לא נפטר הרי השליח חייב ותו אין המשלח חייב, ומשום הכי אסיק אדעתיה [ב"מ י' ע"ב] דעבד ואשה דפטורים משלומין חייב משלחו, ודאי ליה דלכתי עליהו רמי חיוב משלומין לאחר גירושין ושחרור, אבל אף אם יש שליח לדבר עבירה ודאי אין המשלח חייב על לפני עור, שהרי השליח עובר על לפני עור, ואין לומר אכתי המשלחו שלחו לעבור על לפני עור והיה לנו לחייב המשלח, אך ודאי אין זה שום סבבא, דהרי אם הוא שולחו לקדש לו אשה גרושה, לא שלח לעבור על לפני עור רק השליח לדעת עצמו עובר על איסור זה, והוא לא נשלח לזה רק לקדש אשה האסורה, ואין לפני עור מענין שליחות המשלח, להכי לא שייך בזה דברי מי שומעין, דעכ"פ לגוף הדבר שנשאלה אינו עובר השליח המקדש גרושה דאין השליח לוקה, רק אם הוא עובר משום לאו אחר אין זה ענין לשליחות, ועכ"פ לשליחות שנשאלה אינו בר חיובא, וכמו כן לא שייך לומר דברי מי שומעין, דזה אינו רק כמו אם שחט בחוץ עובר חצירו אומרים לאו כל כמיניה לעשות האיסור בשביל חצירו, מה שאין כן אם קידש גרושה האיסור שעושה דהיינו שעבר על לפני עור לא עשה עובר חצירו, כי אם לדעת עצמו דהוא מעצמו רוצה לעבור איסור זה, ועל דעת חצירו מקדש גרושה וזה אסור לחצירו ולו אין זה איסור, א"כ כהאי גוונא יש שליח דהתורה נותה לו שלא יעשה שליח לחצירו כהאי גוונא מפני שמכשיל לחצירו, והוא עובר מעצמו על דברי תורה ורוצה לעשות איסור, ולאיסור זה אינו שליח, ולמה שהוא שליח אינו אסור, והדברים אלו צרורין בטעמין. אך יהיה איך שיהיה אנו צאים לצר הדבר בדרך הסבבא, אבל עכ"פ זה מבוחר מתוך דברי החוס' דמשום לפני עור לא מקרי בר חיובא הואיל ואין זה ענין לשליחות, ואם שלח אדם חצירו שיעבור על לפני עור, היעלה על הדעת דכהאי גוונא יש שליח לדבר עבירה הואיל וכתבו החוס' ז"ל דמשום לפני עור לא מקרי בר חיובא, ודאי לא יעלה זה על לב אדם, דמאי שנא לאו לפני עור מכל איסורים שבתורה, כיון דזה הוא גוף השליחות שנשאלה היאך יעשה השליח איסור דלפני עור, בשלמא אם אין לפני עור מגוף השליחות שפיר לא מקרי בר חיובא, מה שאין כן לשלוח לעבור על לפני עור ודאי אין שליח, א"כ לפ"ז צרצית דקיי"ל [טור יו"ד] צסי' קנ"ט דהלוה עובר על לפני עור שמכשיל למלוה, והשליח ודאי עובר ג"כ על לפני עור משום המלוה דלא גרע מקרסור שם, א"כ הרי הלוה ששלחו להלוות צרצית הרי שלחו להכשיל המלוה,

אוצר החכמה

וזה עושה השליח בשליחותו זה האיסור של לפני עור לדבר זה נשתלח, ובודאי אין שלד"ע כיון שנשתלח לדבר זה ועושה איסור הוא דומה לשוחט בחוץ עזר משלחו, נהי דלאו דלא חשיך אינו עובר השליח ולזה אינו צר חיוצא, עכ"פ לענין לפני עור עושה איסור ואינו יכול להעשות שליח וכל המעשה בטל, ודברי רש"י ז"ל נכונים ואינם קותרים דבריו ומיושבים מאד, ודוק היטב.

ואשר חתמו

אח"י 1234567

י. איברא כל דבריו צלחות הקודמות סובבים והולכים למ"ד משום צר חיוצא, צרנו שאם מסביר ילפינן צענין שיעשה השליח האיסור, ונדון דידן לא עשה השליח איסור עזר משלחו יש שלד"ע. אבל לרב סמא דס"ל הטעם משום דאי צעי עבד אף צדון דידן נמי אין שליח, נהי דאינו עושה איסור עכ"פ אי צעי לא עבד. ולכאורה עלה צלצי לומר אי מסביר ילפינן אין הטעם רק משום דדברי מי שומעין, אך כבר זכרתי אות ח' דמוכח מדברי רוב הפוסקים שהציאו הך טעמא דאי צעי עבד ואף לדין דלא ילפינן מקרא, משום דיל"ל דהוא סביר דאורייתא דאין שליח משום דאינו בודאי שיעשה השליח כך, להכי לא חייבה התורה אותו, והכי נמי מוכח מדברי הרא"ש ז"ל דצפ' האיש מקדש [קידושין פ"ג ס' ז'] כתב הטעם משום דדברי מי שומעין ולא הציא ג"כ הלימוד, על כרחך דעתו כמ"ש לשיטת הרי"ף אות ו' צפ"ד דילפינן הא מלתא מסביר לדין ולא מקרא, ואין חזינן צמס' צ"מ [פ"א ס' ל'] פסק הרא"ש כמ"ד אי צעי עבד, על כרחך דעתו דילף מקרא, א"כ ממה נפשך היאך דעתו, אי לא דרשין הוא ההוא דהרי הכי קי"ל כמ"ש אות ח' צפ"ד אי מ"מ ילפינן משני כתובים, נהי שצפ' האיש מקדש כתב הטעם דדברי מי שומעין, היה לו לכתוב דילפינן מקרא, ואם דעתו דהוא מסביר, א"כ היאך פסק כמ"ד אי צעי עבד כיון דליכא קרא להכי, נהי דהא לא קשיא דפסק הכא כמ"ד משום דברי הרב כו' וצ"מ כמ"ד אי צעי עבד, דשם בקדושין סמך על מ"ש צמס' צ"מ וכן דרכו צממה דוכתי, אך בפשט היאך סבור, אי הך סביר דצעי עבד אינו רק אי ילפינן מקרא, היאך פסק כוותיה הא אן לא ילפינן מקרא רק מסביר, ואם דעתו דאף דלא דרשין הוא ההוא ילפינן מקרא, א"כ אף לטעמא דדברי מי שומעין נמי ילפינן מקרא דבזה לא נחלקו האמוראים, על כרחך דעתו דלא קרא מסביר ידעין לה דאין שליח, רק אינה אמוראי חלוקים בסביר, מר קאמר משום דברי מי שומעין ומר משום אי צעי לא עבד, ולהכי לא הציא שום פסוק רק הסביר דברי מי שומעין וסמך עמו על מ"ש צמס' צ"מ דהלכה כטעם אחר, אך הכל אף אי ילפינן מסביר, א"כ לפ"ו היה מקום לומר דאין שלד"ע צדון דידן כיון דאי צעי לא עבד. אך הרמ"א צח"מ [ריש] ס' קפ"ב וס' שמ"ח [סעיף ח'] פסק כמ"ד משום צר חיוצא, ונלע"ד ברור שכן דעת הרי"ף ז"ל, מדהשמיט פלוגתתם צמס' צ"מ ולא כתב בקידושין ט"ו ע"ב

מדפי הרי"ף] רק הך טעמא דדברי מי שומעין, על כרחך לטעמא דצר חיוצא היינו משום דדברי מי שומעין ופסק כוותיה לכן לא העתיק דבר צמס' צ"מ. וראיתי הש"ך ז"ל [צמס' קפ"ב ס"ק א'] הוכיח להיפך מדברי הרי"ף דפסק כמ"ד אי צעי לא עבד מדסתם בכל דוכתא אין שלד"ע, ותמהני הפלא ופלא הא כתב [בקידושין שם] הטעם משום דדברי מי שומעין והיאך אפשר לפרש דדעתו דבכל גוונא אין שליח לדבר עבירה, הא נשמע צהדיא מדבריו היכא דליכא טעמא דדברי מי שומעין יש שליח, ואם דעתו היה לפסוק דלעולם אין שליח היאך כתב טעם שהוא היפך הדין, על כרחך דפסק כטעם זה ואין צורך להציא כולו דוכתי דיש שליח, דכיל היכא דלא שייך דברי מי שומעין יש שליח, וזה ברור. וריהטא דשמעתמא מס' קידושין [מ"ב ע"ב] נמי משמע משום דברי מי שומעין, וכן הא דפריך פ' מרובה [צ"ק] דף ע"א [ע"א] וכי זה חוטא וזה מתחייב, נמי משמע טעמא דברי מי שומעין. אך מכל כל אלו הדמיונות וסברות אין צדי לחלוק על הש"ך דפסק כמ"ד דאי צעי לא עבד, א"כ עדיין י"ל דנדון דידן אין שליח לדבר עבירה.

יא. אך מדברי הש"ך שם נלמד אף לפי דבריו שהסיע דעת המרדכי והגהות מיימוני והאגודה דפסקו כמ"ד אי צעי לא עבד, מודים דצווג היכא דלא ידע שהוא איסור יש שליח, א"כ עכ"פ אם השליח לא ידע שיש איסור מודים כולי עלמא דיש שליח לד"ע, וכל שכן אחרי שצברנו לעיל אות ח' דאי ילפינן מסביר דאין שלד"ע יש חילוק בין שוגג למזיד, ואף לטעמא דאי צעי לא עבד צווג ודאי יעשה הדבר, דמאי שנא בין שוגג להיכא שהוא מותר כיון דלא מקראי ילפינן רק מסביר דנפשן, משום הכי אינו שליח דכיון דהוא איסור יכול להיות שלא יעשה השליח לווי כי איסור הוא, מה שאין כן דבר המותר ודאי יעשה, א"כ הוא הדין שוגג, ומאין לנו האיסור צווג דנימא אילו היה מוזד לא היה עושה לא הוי שליח, זה לא נוכל לומר מנא הסביר בלא שום קראי. אבל הנה צפ"ק ס' שמ"ח [ס"ק ו'] האריך לסתור דעת התוס' [צ"ק ע"ט ע"א ד"ה נתנו, וקידושין מ"ב ע"ב ד"ה אמאי] ולפסוק צווג נמי אין שלד"ע, וסמך עמו על דברי הריטב"א קדושין [שם ד"ה שאני] ודברי הנ"י [צ"ק שם כ"ט ע"א מדפי הרי"ף]. והנה לדעת הריטב"א ז"ל י"ל דמודה צדון דידן דצווג יש שלד"ע, דהרי צריש דבריו שכתב הטעם דאין חילוק משום דמדינא ילפינן ולא מסביר, וצדינא דאורייתא אין חילוק כיון שהדין הוא דלעצירה אין שליח, ולפי מה שכתבו מדינא דאורייתא אין ראייה רק מנא הסביר אנו למדין זה א"כ שפיר מחלקין בין שוגג למזיד. ומה שכתב בסוף דבריו דאף לסביר דדברי מי שומעין צווג אין שליח, דהוי שליחות בטעות דאילו הוי יודע לא הוי שליח הוי שליחות בטעות. לפענ"ד צדון דידן לא שייך הך מלתא

דהיאך נפרש כוונת הריטב"א ז"ל, אם דעתו ששליח לא היה מתרצה לזה צמוד, קשה ע"ז לכאורה מאי פריך הש"ס שם [בקידושין] ממעילה אם אין שלד"ע, משמע אצל אי יש שלד"ע יחא"י דהוי שליחות, הא הוי שליחות בטעות עכ"פ דצמוד לא היה רוצה השליח להיות שליח משום האיסור, דנהי דיש שלד"ע מ"מ לא היה הוא השליח לדבר איסור, וזריך לומר אם יש שליח לד"ע והמשלח חייב ואין השליח עושה איסור א"כ היה השליח עושה שליחותו אף אילו ידע מאיסור, דאף דאיכא לפני עור מ"מ כיון שמשום גוף השליחות לא היה נמנע לא הוי שליחות בטעות, מה שאין כן אי אין שלד"ע והשליח עושה איסור ולא המשלח א"כ אילו ידע מאיסור היה נמנע. א"כ צ"ד דהשליח שגירש על כרחא לא עשה שום איסור אף אם ידע שיש איסור ואין שלד"ע, א"כ לא הוי שליחות בטעות אם הוא שוגג, ואין לומר דהיה עובר על לפני עור, דמשום לפני עור לא הוי שליחות בטעות כמו שהוכחתי מהגמרא. ואם נפרש דצרי הריטב"א ז"ל דהכי קאמר, דלאו ברטון השליח תליא מלתא רק הואיל ואילו היה מויד דצבר הוי הדין דאינו שליח, א"כ לא שייך שליחות להאי מלתא אף בשוגג והוי שליחות בטעות, אף אין זה נכון בלשון הריטב"א. אולם אף אם נפרש כן מ"מ צנזון דידן מודה דלא שייך לומר כן, דבשלמא אם הדין דשליחות לא שייך בד"ע משום דאין לו להניח דצרי הרב, אף בשוגג נמי אמרינן דלא שייך שליחות להניח דצרי הרב. אצל אם הטעם דאין שליח דאינו ברור שיעשה כן כדבריו ולא נגמר הענין במה שצוה לשלחו לעשות כן, אצל היכא שנגמר הדבר וברור שיעשה כן מהיכא תיתי אין שלד"ע. א"כ צנזון דידן ממה נפשך יש שליח אף לדעת הריטב"א, דאם פסקין כמאן דאמר דצעינן צר חיוצא, הכא שאינו עושה השליח שום איסור יש שליח כמבואר אות ח', ואם נפסקו כמאן דאמר דאי צעי לא עבד, בשוגג ודאי יעשה כן ואף צמוד לא יניח מעשות כיון שאינו עובר דצרי הרב ולא הוי שליחות בטעות, ויודה הריטב"א בכהאי גוונא דיש שליחות. והנמוקי יוסף נמי שנחלק על רש"י [צ"ק ע"ט ע"א ד"ה נתנו], היינו צנונא שהשליח עושה איסור בשוגג, בכהאי גוונא י"ל דאין שליח כמ"ש הריטב"א משום שליחות בטעות, אצל לא צנזון דידן, ואפשר אף הש"ך מודה צנזון דידן ולכולי עלמא יש שליחות בכהאי גוונא, ודוק. ועיין משנה למלך פ"ה מהל' מלוה ולוה [הל' י"ד סוד"ה שלא], כתב דנכרי כולי עלמא מודים דלא שייך אי צעי לא עבד, רק שוגג שאני כיון דמ"מ יש איסור עליו בשוגג. ונדון דידן שאין כאן איסור לא שאני מנכרי, ודוק.

יש שליח א"כ היאך קאמר בדף מ"ג [ע"א] מס' קדושין, אי אין שליח לד"ע הא דאמר אותו הרגת בחרב בני עמון היינו אי אתה נענש עליו, ושמאי יליף מהכא דיש שלד"ע, הא יואב שוגג הוה ובשוגג בודאי יש שלד"ע, ומהו הוכיחו דאין שלד"ע אף בשוגג, והוכחת הנ"י מסוגיא דשם היינו לתירוץ דיליף הורג נפש דיליף חיוצא דדיני שמים מהתם, וגם לתירוץ דיליף הורג נפש מהתם קשה הא שאני הכא דיואב שוגג הוה. ואני צעני תמהני אף לפי דעת החולקים על פירש"י וס"ל דבשוגג אין שליח, דהא הכא דצעל כרחק מותיב ציה לכולי עלמא יש שליח, ומכיון דיואב טועה היה וסבור שאוריה חייב מיתה לדוד והיה מוכרח להרגו דאי לאו הכי היה הוא מורד במלכות, א"כ היה הוא מוכרח לעשות כן והוי כחצר ולכולי עלמא יש שליח לד"ע. אך לענ"ד נראה ליישב קושיא זו דשם קיימינן לשמאי, וקאי בשיטת בית שמאי [שם מ"ב ע"ב] דשליחת יד ע"י שליח לא כתיבא בקרא, ולדידיה ליכא רק שני כתובים מעילה וטביחה, והש"ס קאמר שם [מ"ג ע"א] אליבא דס"ל מלמדין ודריש הוא ההוא, א"כ כיון דיליף מקרא דאין שלד"ע אין שום חילוק בין אם ידע השליח שיש איסור דצבר וצין לא ידע, כיון דצבירה גלחה לנו התורה דאין שליחות נוהג מה לי שוגג מה לי מויד, וכדכתב הריטב"א דאי דינא דאורייתא הוא אין לחלק בזה וכמ"ש בכמה מקומות בזה עיין אות ח'. ושפיר קשה מאותו הרגת בחרב בני עמון דאף דלא ידע אין חילוק לדינא דאורייתא, ע"כ יליף דחייב דדיני שמים, ולתירוץ השני יליף הורג נפש דיש שליח אף דעלמא כתוב בתורה אין שלד"ע. וכן לתירוץ הראשון דקאמר דשם (אי) הוא [ההוא] לא דריש אז לא יליף מאותו הרגת דעל כרחק הוא רק אסמכתא, או דהציא מקרא דאותו הרגת להוכיח דלא דרשינן הוא ההוא, דאי דרשינן הוא ההוא א"כ היאך כתב דאותו הרגת על כרחק דאין לא דרשינן הוא ההוא, א"כ דצרי רש"י נכונים ודוק.

ובמה שהקשה הנ"י דמאי פריך [צ"מ י' ע"ב] מחצר, הא חצר לא גרע מהיכא דלא ידע שיש איסור, וצוה תמה עליו היש"ש [צ"ק פ"ו סי' ל"ג] דהרי באמת הש"ס מחזק כן אי צעי לא עבד. אך באמת ברור צעני הפשט דצרי הנ"י, דפריך להמקשה דלא אסיק אדעתיה הך חילוקא היאך מיישב מתני' [צ"ק ע"ט ע"א] דנתנו וכו', על כרחק משום דלא ידע א"כ מאי פריך מחצר. שוב ראיתי הש"ך [סי' שמ"ח ס"ק ו'] הקשה כן מסבירא דנפשיה על רש"י והיא כוונת הנ"י, אף מהריצ"ל דחה קושיא זו די"ל חייב באופן אחר, עיין דבריו מבוארים צ"ק שם. אך בלאו הכי נלע"ד דלא קשיא על המקשה, דאף דהיכא דלא ידע אמרינן דיש שליח, ס"ל להמקשה דוקא התם דלא עשה השליח שליח לגנוב, רק עשאו שליח ליקח לעצמו והוא היה סבור שהוא של משלחו ונטלו לעצמו, א"כ מעולם אין דעתו להיות שלוחו לגנוב, אצל

יב. ולררוחא דמלתא אצבר ואלבן צס"ד דלענ"ד עיקר דעת רש"י ותוס' ז"ל, אף אם עושה השליח איסור בשוגג יש שליח. ומתחילה ניישב קושיית הנ"י פרק מרובה בשם אחרונים ז"ל, דהיאך אפשר לומר דבשוגג

בחזר דמרבזה מטעם שלוחו היינו כאילו עשאו צפירוש לשליח לגנוב, א"כ עשאו שליח לדבר איסור ממנו וכהאי גוונא סלקא דעתיה דאין שליח, והמתוך דחה לו דמ"מ כיון שאין זה תלוי בצרכו יש שליח, אבל היכא דלא ידע שהוא איסור ואינו שלוחו מעולם לעשות איסור אף המקשה ידע דיש שלד"ע, א"כ לא נסחר מזה דעת רש"י ז"ל, והראיות שהביא הש"ך מחמת קושיות התוס' [ב"ק שם ד"ה נתנו, קידושין מ"ז ע"ז ד"ה אמאי] שהקשו דפריך [שם בקידושין] ממעילה, הא שוגג שאני, וגם דפריך [ב"ק ע"א ע"א] על טבח בשבת, דלמא מיירי דלא ידע שהוא גנוב, והיש"ש תירץ לשניהם דהאמת משני, והש"ך כתב דהוא דוחק דעל המקשה קשה עכ"פ. ובעיני יפלא דברי הש"ך, דמאי דוחק יש צתירוק זה המתוך ודאי צריך לשנות האמת דאיכא קראי דאף צמוד יש שלד"ע, ולהמקשה דפריך לא הצנתי, הא הכא פריך מחזר ולא ידע נמי החילוק בין היכא דאי צעי עבד, א"כ גם שם [בקידושין וב"ק] לא ידע החילוק ולמה כתב הש"ך דזה דוחק. אך לפמ"ש ד"ל דהמקשה דלא פריך ממחני היינו משום דשם פסיקא ליה מלמא דהיכא דלא ידע יש שליח, שפיר קשה מאי פריך ממעילה ומטבח בשבת, אך דטבח בשבת י"ל דלא צעי לאוקמי דלא ידע שהוא גנוב והמקשה סלקא דעתיה דמיירי בכל גוונא, ועוד דפריך אף למאן דסבירא ליה דילפינן אין שלד"ע מן התורה דאז אין חילוק בזה, ומחני [ב"ק ע"ט ע"א] דנתנו לזכורות כו' באמת דלא כמאן דס"ל הכי, ואפשר ליכא שום תנא דס"ל הכי, דמאן דס"ל כב"ה [בקידושין שם] ודאי לא יליף מקרא דאיכא שלשה כתובים, ומאן דס"ל כב"ש י"ל דס"ל שני כתובים אין מלמדן, רק הש"ס צעי לומר שם אף דס"ל לב"ש מלמדן מ"מ יש דיליף מהוא ההוא, אך מחני לא קשה ד"ל כולו מודו צהכי כמ"ש לעיל, אך מהך דמעילה שפיר קשה להמקשה מאי פריך, דהרי מיירי בשוגג ומקשה למאי דלא ידע מקרא דאין שלד"ע, ולהכי לא תירצו תוס' על מעילה דהאמת משני רק בטבח בשבת תירצו כן, וזה שפיר תירצו התוס' דפריך ממזיד דמעילה. ומה שדחה הש"ך תירוצו התוס' דהיאך מייתי מחני דלא מוכח היה לו לפרוך מצרייתא, לענ"ד דשפיר מוכח ממחני דחני סתמא עשה שליחותו בעל הבית מעל, משמע צהדיא אס עשה השליחות מעל ואין חילוק אס הוא שוגג או מזיד, דהרי האי כללל יהיב אי עשה שליחותו, צשלמא צמאי דחני לא עשה שליחותו, אין צורך להפנות שיהיה שליח שוגג דודאי אין מעילה רק בשוגג, אבל אי עשה שליחותו דחני דמעל צעה"צ ולא התנה אס השליח יהיה שוגג או מזיד רק תלוי אס עשה שליחות צעה"צ, וצודאי אף צמוד עשה שליחותו וחזין דמעל צעה"צ, וגם מה שדחה דמצרייתא נמי לא מוכח ד"ל דחני רק דין מזיד, לא הצנתי דבריו דהרי כיון שזכר השליח מה צורך לזכירת צעה"צ וזה נמי הדין דחנווני מעל, וצודאי פשטא דצרייתא מוכח דצמוד נמי הוי שליח

א"כ דברי התוס' ז"ל צרורים. והקושיא שהקשו התוס' פרק מרובה דף ע"א דמאי מוכיח מטבח או מכרו דיש שליח דלמא מיירי היכא שלא ידע שהוא גנוב, באמת היש"ש כתב בדומה למכירה דמתוקם בכל גוונא, אף כי הש"ך דחה זה, מ"מ חזין אן דתוס' לא כתבו רק לקצת קושיא ואין דעתם לדחות הדין עבור זה, דבאמת מ"מ יש לדחות כדברי יש"ש. ומה שכתב הש"ך דמשום הכי כתבו התוס' דליכא יחורא לכן אין הכרח לדמות לגמרי, לא הצנתי דבריו דכיון דאין יחורא לא נדמה לגמרי, ועל כרחך דקים ליה לש"ס דדומיא, א"כ דומיא לכל מילי אף אס ידע שהוא גנוב כמו צמירה. ומ"ש התוס' דלאו יחורא הוא, רצונם ליישב דלא תקשי אי אין ידוע שהוא גנוב קרא למא לי להכי כתבו וליכא יחורא, אבל דברי יש"ש נכונים דודאי דומיא לגמרי, והך היקשא מעליא הוא כדמוכח פרק מרובה דף ס"ח [ע"צ] דאקיש נמי מכירה לטביחה דאהנו מעשו חזין דהיקשא מעליא הוא, ואולי כוונת התוספות ז"ל להקשות דלמא אף מכירה פטור אי יודע שהוא גנוב, אך הא נמי לימא דהרי כתב סתם מכרו חייב ואין חילוק אס ידע או לאו, א"כ נצטרך דאין סתירה לשיטת רש"י ותוס' ז"ל.

יג. איברא מה שיש להטעורר בדברי התוס' מה שלא דברו צו החולקים על התוס' ¹²³⁴⁵⁶⁷, הוא ממאי דגרסינן צמס' ב"ק דף נ"א ע"א, דפריך התם רצא צור של שני שותפים היכי משכחת לה אי דשויה שליח הא אין שלד"ע. ולדברי התוס' דצשוגג יש שליח, שפיר משכחת לה צור של שני שותפים דלא ידע השליח שאסור לקלקל הרשות הרבים ¹. אף דיש לדחות דפריך התם למאן דיליף מקרא דאין שלד"ע, דאליביא אין חילוק בין שוגג למזיד כמו שכתבתי באות י"צ לתוך קושית הג"י, אך דחיקא מלמא טובא דרצא פריך התם שלא אליצא דהלכתא. ומה שיש לומר לתוך קושיא זו דנוקין שאני דאדם מועד לעולם אף שוגג וחייב צתשלומין [ב"ק כ"ו ע"צ], א"כ לא נפטר השליח אף שהוא שוגג, לכן אף שעושה לדעת משלחו לא נפטר השליח מתשלומין דאין לו להזיק חבירו לקיים דבר המשלחו, וכן אין לגרום היוק מחמת כריית הצור עבור משלחו, ואף שיהיה שוגג הוא חייב צתשלומין והוי צר חיובא, להכי צכהאי גוונא מודים התוס' דאין שליח, אבל צאיסורא דשני לן בין שוגג למזיד דמזיד חייב ושוגג פטור שפיר כתבו התוס' דצשוגג יש שליח.

יד. ואחרי אשר סלקנו הקושיות לשיטת רש"י ותוס' אציא ראיות לדצרייהם. הראיה האחת דלמאן דיליף מתחת לרבות השליח וכן מאו [ב"ק ע"א ע"א], קשה מנ"ל דטבח חייב אף אס ידע שהוא גנוב, דלמא קרא איירי אי לא ידע, דצעלמא אף כהאי גוונא אין שלד"ע וצטביחה כהאי גוונא יש שליח, אבל היכא דאיכא סברא דדברי מי שומעין דלמא אין שליח. דהרי הש"ך גופיה מודה הוא לצברת דדברי מי שומעין יש לחלק בין שוגג למזיד, רק דכתב גזירת הכתוב

הוא דמ"מ אין שליח בשוגג. וכן מה שנדחק דאף בשוגג שיך סברת דברי מי שומעין, מודה עכ"פ דצמוד סברא אלימתא היא טפי מבשוגג, א"כ י"ל בטביחה הדין דיש שליח היכא דלא ידע שהוא גנוב דלא שיך כל כך סברת דברי מי שומעין, אבל צמוד לסתור הסברא לגמרי מנ"ל. וזה לא שיך דדומיא דמכירה בעינן, דמאן דיליף מתחת וואו לא יליף דומיא דמכירה. ע"כ לומר דכיון דלדידהו איכא יתורא אי אפשר לומר דאחיא אי לא ידע שהוא גנוב, דקראי לא צריך להכי דבכל התורה כולה נמי צכהאי גוונא יש שליח, על כרחך יתורא אחי אף אי ידע שהוא גנוב דשיך דדברי מי שומעין ובעלמא אין שליח, קמשמע לן דהכא יש שליח, וכמו כן י"ל במעילה דמוכח אף מויד מיתורא. ואל תשיבני א"כ למאן דיליף משחטי חוץ, דביארתי באות י"צ דלדידיה אין חילוק בין שוגג למויד ובכל התורה אף בשוגג אין שליח, מנ"ל דאז אחי לרבות היכא דידע שהוא גנוב, דלמא אי לא ידע דכהאי גוונא בכל התורה אין שליח. דזה אינו דשפיר מוכח אף אי ידע יש שלד"ע, דאם לא כן קרא דשחטי חוץ לא צריך הא צלאו הכי אין שלד"ע כיון דדברי מי שומעין, נהי דאצטריך משום שוגג אכתי קשה קרא דלגופיה לא צריך דמיירי צמוד כמ"ש באות ד' למאן דאמר אין מלמדן משום הכי אייתר הוא ההוא, על כרחך משום הכי צריך הוא דס"ל כמאן דאמר מלמדן, ובהנהו קראי אף היכא דשיך דברי מי שומעין אפילו הכי יש שליח, א"כ הוה אחינא דניליף בשחטי חוץ צמוד נמי דיש שליח ואצטריך קרא דלגופיה, א"כ מוכח צהנהו אף כי יודע מהאיסור יש שליח, א"כ למאן דלא יליף משחטי חוץ שפיר קשה דלמא קרא מיירי צלא ידע שהוא גנוב, אלא על כרחך דבכל התורה יש שליח צכהאי גוונא, ואן פסקינן כמאן דאמר דלא יליף דאית לן שלשה כתובים כמ"ש באות ח' אף בשוגג נמי לדין יש שליח, ודוק.

¹²³⁴⁵⁶⁷אח"כ

טו. הראיה השניה נ"ל להוכיח מדברי רבא [קידושין מ"ג ע"א] דקאמר ומודה שמאי באומר לא וצעול את הערוה וכו', וקשה טובא כיון דאין הלכה בדין שמאי למה נקט דברי צ"ש צמאי דמודה, ולא עוד אלא שנדחק כ"כ וקאמר אם תימצי לומר דהכי ס"ל, ומאי נפקא מיניה צהא כיון דאין ס"ל בכל התורה אין שלד"ע. ואין לומר דנפקא מיניה צמעילה שנהנה, דהרי התוס' [שם ד"ה שלא] נסתפקו שם צזה, על כרחך דנקט הדין לשמאי ונפקא מיניה לדין צשוגג דקיימא לן דיש שליח, מ"מ היכא שזה נהנה זה לא מתחייב ואין שליח אף צשוגג, דמשמאי נשמע לדין ומוכח צצירור דצשוגג יש שליח, ודוק. ועוד ראיה דהרי צמס' קדושין דף כ"ג ע"ב, וצפרק אין צין המודר [גדרים] דף ל"ה [ע"ב] דמספקא ליה דכהני שלומי דידן נינהו, א"כ קשה דס שנטמא וזרקו צשוגג הורגה [יצמות צ' ע"א], נהי דהציץ מרצה על טומאה עכ"פ כיון דאסור לזרוק דס טמא על המוצא נימא אין שלד"ע והשליחות צטל, ועל זה ודאי אין הציץ מרצה, ע"כ לומר דשוגג הוה שלד"ע, ודוק.

ועוד מוכח צהדיא צמס' מעילה דף (כ"צ) [כ"א ע"א] דמוקי צחני' דשילח ציד פקח וזוכר צעל הציח, דהיינו זוכרו שניהם, מוכח דצחירת שליח לחוד לא מעל חנוני דחני צהדיא זוכר צעה"ב, ושפיר י"ל דסמך הש"ס על צחני' זו ולא שיך מה שדחה הש"ך על הצרייתא. ועוד ראיה ממאי דלא פריך הש"ס מצימני' [שם כ' ע"א] דנתנו לחצירו דחצירו לא מעל והוא מעל, דנימא אין שלד"ע, וכן מהך דמהנה חצירו, עיין תוס' צמעילה דף י"ח ע"ב ד"ה אכילת חצירו, דכתבו ג"כ להקשות על המאכיל חצירו נימא אין שלד"ע, והאי צחני' נשנית קודם צחני' דעשה שליחותו, ע"כ לומר דמשם לא מוכרח ד"ל דמיירי שלא ידע אם הוא הקדש וכהאי גוונא יש שליח לד"ע, מה שאין כן מעשה שליחותו פריך שפיר דתלויה רק צשליחות צעה"ב, וגם דמוכח מצרייתא דזוכר שליח מעל כמ"ש התוס' ו"ל [קידושין מ"ב ע"ב ד"ה אמאי]. א"כ דברי התוס' מוכרחים וצודאי אם השליח שוגג יש שליח. א"כ מכל הלין טעמי יש לצדד צנדון דידן דיש שליח, דהשליח אינו עושה איסור והוא שוגג וצכהאי גוונא לכולי עלמא יש שליח, ודוק.

טז. ואם השליח ידע מהאיסור אף שהוא לא עשה איסור, צבר כתבתי אות (ט') [י'] דהש"ך כתב דהלכה כמאן דצבירא ליה הטעם דאי צעי לא עביד, ואף דמשמע מהרי"ף דלא כוותיה, לא מלאני לצד לחלוק עליו צזה, והרא"ש נמי קאי צשיטתיה, א"כ צנדון דידן יש לחוש דהגט פסול, אף דאולי יש לחלק דהך גוונא לא הוה שלד"ע, רק לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה. אך לכאורה נלע"ד ראיה דצאיסור דרצנן לא אמרינן אין שלד"ע. ונקדים דהרמב"ם פסק פ"ד מהל' תרומות הל' צ' תורם משלו על של חצירו אין צריך דעת, ותמה הכסף משנה דהא צעיא דלא אפשיטא היא צמס' נדרים [ל"ו ע"ב]. ונלע"ד דהרמב"ם מוכיח דין זה מהא דגרסינן צמס' שצת דף מ"ג [ע"א], נותנין כלי לקבל טבל מצחית שנצברה, מאי טעמא דטבל מוכן הוא אצל שצת שאם עבר ותקנו מחוקן. וקשה אם אין הצעלים כאן יהיה אסור להניח כלי תחתיו, דלא שיך דאם עבר ותקנו דהרי אין הצעלים לתקן. ואין לומר עכ"פ כיון דצשום דוכחא מהני תיקון הוה חו מוכן, דזה אינו דכיון דכמות שהוא עכשיו אסור צטלטול ואי אפשר לתקן להחיר צטלטול, הרי מצטל כלי מהיכנו. ואין לומר דמיירי דהצעלים כאן, דהא סתמא קאמר. ועוד דמוכח דמיירי צכל גוונא דאם לא כן לא הקשו תוס' [שם] ד"ה טבל מוכן הוא, מהא דאמרינן לקמן [קנ"ד ע"ב] מתיר הצצלים והשקים נופלים, דלמא מיירי התם שאין הצעלים כאן דצכהאי גוונא לא הוה טבל מוכן, על כרחך דמיירי צכל גוונא. ומ"ש התוס' שם דמיירי כגון דלית ליה פירי אחרני, אין כוונתם דמיירי רק צכהאי גוונא, דא"כ מאי הקשו התוס' שם מהא דמתיר הצצלים, דלמא מיירי התם דאית ליה פירי אחרני, אלא צרור צכוונתם דכיון דמוכן הוא

ר"ר אינו אלא מדרבנן. ולענ"ד נראה דאין הוכחה מזה דלפי דברי המשנה למלך דהא דאסור לקלקל ר"ר אינו אלא מדרבנן, קשה לר' יהודה פרק המניח [שם] דף ל' ע"א דס"ל כל שמתרין לקלקל ברה"ר אס הזיקו פטורין, א"כ צור ברה"ר יהיה פטור מדאורייתא דהרי מן התורה מותר לקלקל, על כרחך נריך לומר דאסור מדאורייתא לכרות צור, ואין זה ענין לקלקול ברה"ר דעלמא רק דומה למוזיק חצירו צידים, דתקלה זו שעושה היא כמוזיק צידים שהתורה חייבה עליה, ולזה כיון רש"י שם. ומה שהציאו ראייה דבמדי דרבנן יש שליח, מהא דקאמר הכא [ב"מ י' ע"ב] איכא צינייהו איש דאמר לאשה אקפי לי קטן דלאו צר חיובא הוי, אע"ג דמדרבנן אף אשה אסורה להקיף. ראייה הזאת נראית נכונה, אף דיש לדחות דאס האיש המשלחו מקיף בעצמו אינו עובר רק על איסור דאורייתא לא שייך גביה איסורא דרבנן, והאשה המקפת עוברת על איסורא דרבנן, והוא שלחה שחקיף בשבילו, ולחיובא דידיה היא לאו צר חיובא, ולחיובא דידיה דהיינו האיסור דרבנן הוא לאו צר חיוב ולא שלחה לעצור על איסור דרבנן בשבילו. אך מ"מ כיון דשייכים בחד איסורא אין לחלק בהכי¹²³⁴⁵⁶⁷. ואין להאריך יותר בזה.

טו"ב. תורה היא וללמוד אני נריך כאשר הנעתי בפסח דברי. ואני מכיר את מן ערכי ולא כתבתי רק להתלמד ולא להורות ח"ו. וצנודן גוף הדבר ומשפט האיש ומעשהו לא אדבר דבר, שאס הוא עשה כן כדין וכשורה ודאי לית דין ולא דיין, ואס עבר על חרם מאור עינינו רגמ"ה ז"ל, מי לא יתוש לגזירתו ראוי להצדילו מעדת ישראל ולמחואו ליה צלילוה דלא מצעי דמא, והדבר הזה מסור לרבותי הגדולים אשר בארץ ואין זה תלוי בפלפול וסברא, לכן מנעתי רגלי מזה, רק השייך להתלמד להלכה כתבתי והבאתי. יורני ויבונני כדת מה לעשות. דברי הכותב יוס' ג' כ"ג אדר. והי כעלות המנחה לפ"ק תקכ"ו לפ"ק ברעסלא.

נאם צבי הירש בה"ה מ' בנימין בישקא יצ"ו אב"ד דק"ק טישוויץ

אי לית ליה פירי אחרוני, אף אי אית ליה פירי אחרוני נמי מוכן הוא דיכול ליתן פירותיו לאחר ולא יהיה לו פירי אחרוני, ולעולם דמיירי בכל גוונא ושפיר קשה אס אין הצעלים כאן מאי איכא למימר. על כרחך מוכח דתורם משלו על של חצירו אין נריך דעת א"כ אף אס אין הצעלים כאן יכול אדם אחר לחקן, והיינו כמו שכתב הרמב"ם ז"ל דתורם משלו אין נריך דעת. ולפ"ז מוכח דיש שלד"ע צמדי דרבנן, דאי לאו הכי היאך יתרום בשבת משלו על של חצירו הא תרומה נריך שליחות, ומה שחורם זה אף שהוא צלל דעת חצירו הוא נמי מטעם שליחות כמבואר בר"ן מס' נדרים [ל"ו ע"ב ד"ה איבעיא], והא אסור להפריש תרומה בשבת מדרבנן [בבבא ל"ו ע"ב] והיאך הוי שליח, על כרחך צמדי דרבנן יש שליח. אך יש לדחות דשאני התם כיון דגוף השליחות הוא לתרום, ומה שתרם בשבת אין זה ענין לשליחות והשליח עצד אדעתיה דנפשיה, כעין שכתבתי על לאו דלפני עור באת ט'. וגם לכאורה היה נראה ראייה ממס' יומא פרק יוה"כ [פ"ג ע"ב], טבל ותרומה היכא דאפשר לתקוני דחיין רבנן מקמי דאורייתא ע"ש, וקשה דמשמע התם שאף אנו יכולין להפריש טבל של חולה אף שאין התבואה שלנו, ואי נימא דאין שלד"ע אס לא היה כאן פקוח נפש והיינו מתקנים בשבת השליחות טבל ואסור מדאורייתא לאכול, ומשום פקוח נפש שריין ליה לאכול והוי נמי מידי דאורייתא ומאי קאמר דחיין רבנן מקמי דאורייתא, על כרחך דיש שליח. אפס גם זה יש לדחות, דכיון דעתה הוי פיקוח נפש ואין השליח עושה איסור בהפרשה ונשאר רק מידי דרבנן, אצל אס יאכל טבל ודאי הוי איסור דאורייתא, ודו"ק.

ומלבד זה יש לדחות ראייה זו כמו שדחיתי ראייה ראשונה¹. ותו יש לעיין מה שכתב המשנה למלך פ"ב מהל' רוצח ושמירת נפש (ה"ד) [הל' צ'], דאי אמריין דרבנן יש שליח לדבר עבירה מאי פריך הש"ס במס' צ"ק [נ"ג ע"א] ונימא כורה גרים ליה, פירש"י [ד"ה נפל] דאין שלד"ע דאסור לקלקל רשות הרבים, ואע"ג דהא דאסור לקלקל

סימן עט

השגות לסתור דברי הגאון הנ"ל

והנה בעובדא דידן אס השליח לא ידע שהוא דבר עבירה לית דין וליח דיין דהוי שליחות בטעות, דודאי לא ניחא ליה לאינש דליתעבד איסורא על ידיה אפילו צמה שהוא אינו צר חיוב, ועד כאן לא נחלקו הפוסקים היכא דלא ידע השליח והיה שוגג אי אמריין יש שליח לד"ע, אלא בטביחה שהמעשה נעשה ואי אפשר למחדר עובדא שהרי שור שחוט לפניך, וכן לא והרוג נפש הרי הרוג לפניך, ומועל בהקדש שכבר נהנה מן הקודש או הוציאו לחולין, והקדש אפילו

וזאת התשובה אשר כתבתי להרב המאה"ג הגאון הנ"ל גר"ו. דבריו הנעימים קבלתי קודם חג הפסח, ולפי שראיתי דבריו נאמרו בחכמה ופלפול, אמרתי לא אשנה פרק זה עראי ציומי דטרידנא רק יהיה חתום באולרותי עד אשר אפנה. וידוע למעלתו רוב הטרדות אשר צימים ההם על כל מרא דאתרא וביחוד עיר גדולה לאלהים כמו קהלתנו, ולכן הימנותא שעדיין דבריו מונחים סגורים כמו שאר תשובות שהגיעו לידי ימים אלו, רק כעת צבא דבריו שנית ראיתי שורש דבריו בהנראה.